

Ahont estara descrita la vila, baronia y terme de Torroella de Montgrí

"Suposat que tot lo present llibre o major part de ell es tractar de la Sta. Casa y hermita de la Verge y Martyr Sta. Catharina, construida en la montanya de mongrí y en la vall de aquella, tot en lo terme y parroquia de la vila de Torroella de mongri, y que quíça algu llegirá aquell que no sebrá dita Vila ni montanya, ni menos ahont es aquella me apar, en primer lloch antes de entrar en dita Casa, descriurer la dita vila, baronia y terme ahont es ciutat y la calitat de ella..."

Amb aquesta introducció comença Andreu Sàbat, en el capítol 4 del seu llibre sobre la vida i miracles de Santa Caterina, la descripció del terme de Torroella de Montgrí, a fi i efecte de facilitar als devots primer la situació del terme i després la situació de l'ermita per poder-la visitar.

Andreu Sàbat va néixer a Torroella de Montgrí l'any 1608, fill de Margarida Sàbat i Nicolau Sàbat, i fou notari de la vila durant els anys 1650-1651 i 1656-1660; morí el 27 de març de 1676. La història de Santa Caterina fou escrita l'any 1672 i recopilada per Miquel Litró, prevere, el 23 d'abril de 1768.

Continua Sàbat amb la descripció:

"Y així diré que la vila de Torroella de Mongrí junt ab son terme y baronia, compresos dins dita baronia y terme las parroquias de Fontanillas, Galta, Ullá y veynat de Sobre

estany, es situada en lo principat de Cathalunya, y en lo bisbat de gerona, en lo Empordá, a sol ixent en vers mar, la qual te de rodalia tres lleugas de terra y dos de mar que son sinch lleugas de amplaria de Sol ixent a ponent, mes de una lleuga de tramontana, a mig jorn dos lleugas, la qual com esta dit junt, Afronta a sol ixent ab la mar, a mitg día ab lo terme de Pals, dividint lo mas Carles, dit de la pedrissa, per ser part de la casa dins lo terme de Torroella y part del terme de Pals, y també part ab lo terme de Palau, dividint un marge de vinyas que es alli a ponent, en lo terme de Ullestret, y de altre part al castell de Peratellada, y altra montanya part ab la vila de Verges, ço es part del Sr. Mateu de Canet, part ab lo castell de la Tallada, part ab lo castell de Bellcayre, dividint la mata grossa y la Vulleria, restant la dita bolleria y terras de aquella dins dit terme de Torroella, part ab lo estany de Dn. layme de Cardona y part ab terme de empuries fins lo puig de mongó, dins lo terme de Torroella, y lo dit terme, entre empuries y torroella de mongrí, se posaren per la divisió de aquell en lo any 1621 fitas novament, començant posar la primera fita en lo camí real va de la dita vila a Empuries, posada mes ensa envers Torroella de la casa nova de Don layme de Cardona sis cents sinquanta nou pasos, començant a contar dits passos del cantó de la paret de cors de dita casa nova envers Torroella, tot camí real, y apres posaren sis fitas, y arriba dit terme de Torroella de mongrí fins la montanya de mongó, ahont es edificada una torra de guarda, y dita montanya es dins lo terme de empuries, restant lo dit port de mongo y arenal de aquell dins is terme de torroella, que he vist las fitas y la que divideix dit port y montanya, que es a la falda de dita montanya sobre dit port, un tros mes enllá de una botiga, la qual ha edificada Pera Macer, pages de dita vila en lo dit port de mongo, tot lo dit terme com havem dit tindrà entre la afrontació mar y terra sinch leugas de rodalia y hurá de montanya que es a tremontana una lleuga y lo demes plana. La dita vila está situada al peu de la montanya, ja en lo pla entre dita montanya y lo riu de Ter que passa prop de ella cerca dos cens passos. Es dita vila y baronia del rey Nostre Sr. desde lo any 1272 als 6 de les

calendas de abril que cambiá lo Rey en Pere, ab Dalmau de Rocaberti qui era Sr. de aquella y la cambiá ab la varonia de la Vila de muls y altres llochs.”

Sàbat defineix les mides del terme de Torroella en “lleugues”, que suposem que és l’equivalent de la llegua actual i que segons el diccionari de Pompeu Fabra és: mida itinerària equivalent a uns cinc quilòmetres.

Referent a la població de Torroella, en aquells anys en què és escrit el llibre, ens diu:

“La vila contindrà ensi alguns 300 vehins, no obstant que es estada de mil vehins, y ha tingut mes de sen masias, y ara sols tindrà algunas vint y sinch o trenta. La rohina de aquella penso una partida es estada la pesta, si be ha molts anys, porque jo he vist lo privilegi de la reducció del Consell, que antes era de 60 personas y ara de mes de 300 anys ensá es sols de trenta personas, y lo motiu de dit privilegi diu que per quan ha vingut a menos per causa del Contagi.”

A continuació fa una descripció de la vila, i diu:

“es molt poch menestralosa, que son pagesos y treballadors, que apenas hi ha menestrals, per lo que es menester per los serveis de los habitants...”

I segueix:

“lo terme es molt fructífero y de tots manteniments, així que per la humana vida no tenen necessitat de ninguna vila ni lloch de Cathalunya, porque si cull de tot quant se te menester ab abundancia per a viuerer, acceptat de sal, y encara hi ha salines, sino que no estan guarnidas, y en temps passat los Sres. ne trehen ducats, es terme que si cull molt arros, y en tot lo principat no se fa sino en dit terme del modo lo havem confrontat, si culliran quiscun any, uns anys ab altres de vint y sinch o trenta mil corteras de gra, entre uns grans y altres, de vi si faran quatra o sinc mil

carregas, oli tot lo que se te menester per los havitants, y encara uns anys ab altres de sobras, de fruita no ni ha abundancia, acceptat de figas que se secan moltas, no obstant que he entes a dir a mos passats que ni havia molta abundacia, y no me espanto porque es terra apte pera tot y abundant de aygua per causa de dit riu de ser tant caudalos que trabessa lo terme."

Més endavant i referint-se al mar diu:

"es terra molt abonada de peix, per ser la costa de mar de aquella molt apta, tant per peixos grossos com menut, y la costa abundada de calas y plaja."

Parla de les illes Medes i les descriu així:

"dins la mar a una llegua hi ha tres islas, la una dita illa grosa, altre ditas las Medas, altre dita Carallbernat, y estan molt cerca una de altre que de poch lluny pareix tota una, no obstant que lo mar las divideix, la del mitg hi ha una fortalesa del Rey nostre Sr., dita de Sant Miquel de las Medas."

Referint-se al castell diu:

"la dita Vila com tenim dit, está entre la montanya y lo riu Ter, y sota mongrí, ço es un castell fabricat a la Summitat de un puig que es lo mes alt de tota la montanya, lo dit castell, segons la fama fou fet fabricar per lo Rey Brigo (no hi ha dades de la seva existència) en temps de la gentilitat, per guarda de sa persona y per temor de alguna gran armada, y no es may estat acabat a lo menos de las oficinas de dins lo dit castell, es una cosa de gran consideració per que es fet tot de pedra picada, tenint las parets de grossaria, cerca de dos canas (mida de loongitud de vuit pams, equivalent a 1,555 m), y es molt gran, y aquisum corn una torra rodona molt gran, quiscuna ab tres instancias, totes de volta, al mitg de dit Castell una gran cisterna que tindrà mes de vuyt canas a tot cayre de vacuo, ab molta abundancia de aygua y bona. Fora dit Castell, tres anjups, la un molt gran y dos cich pera aygua."

I parlant de la muntanya, diu:

"la dita montanya de si es molt aixuta, y de pocas ayguas, per esser lo demes roca, si be molt apta pera bestiar menut, tant de viure com per engraxarse, com per lo gust de la carn, que pot competir ab tot Cathalunya. Abunda de herbas medicinals, ab tal modo que en ella se trobaran Botanica. Es consonera que pobras donas ne fant molts ducats de anarla a cullir, perque sen fa aygua pera molta part de Cathalunya y molta se ne envia en Roma, França y altres part, per esser tant estimada per raho de la sequedat de la montanya y tambe del rosio del mar. Trobaran en dita montanya Falgrina, Duradella, Romero o Romani ab abundancia... Aquí se troba Funolls y de molta virtud Ruda, Espigol, Sagsifracia, y tanta diversitat de hervas medicinals, com poden dir los Apotecaris y Herbolaris la han tractada, que apenas se tenen de valer de altre part per la provisió de llurs botigas."

Andreu Sàbat coneixia la muntanya del Montgrí com ho demostra la següent referència:

"en dita montanya hi ha una gran partida que no hi ha sino palmas, y se diu puig de la Palma, que si fos en altres terras sen traurian molts ducats per fer cabassos y altres cosas de palma."

Finalment, parlant dels habitants de la vila, diu:

"Los vehins y avitants de dita vila de si son maganimos y liberals, y amplex de cor, lo que es causa de no estar richs en moneda, si be los sobra molt de hizenda, que a no tenirne tanta seia millor governada."

Sàbat no es pot estar de demostrar com estima Torroella i acaba el dit capítol referent a Torroella amb una confessió de modèstia:

"Moltas cosas deixo de dir, ja que penso que lo lector dirá que la voluntat me fa tant alabar la patria, jo confesso, so fill de ella, que es la major dicha tinch, y així callaré pera

tornar a ma patrona Sta. Catharina, que es ciutada en dita montanya, y en la vall de aquella a la altre part sota Mongrí, com veurem ab los Capitols vinents.”

Sàbat ens fa una descripció del terme de Torroella de Montgrí, que si bé no concorda amb l'actual, per les modificacions que ha sofert pel pas del temps, ja que parla de les parròquies de Fontanilles, Gualta i Ullà, incloses en dit terme, per altre part, concreta la part de la Bolleria, Sobrestany, tocant al terme de Bellcaire, així com la part de la platja de Montgó.

Xavier Mundet i Tarrés